

УДК 7.025.4:738.3:378.6](477-25)

Скоромна Алеся Костянтинівна,
аспірант кафедри теорії та історії мистецтва,
Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури
(Київ, Україна)
dolzhenko2012@gmail.com

Alesia K. Skoromna
PhD student,
Department of technique and restoration of works of art,
The National Academy of Fine Art and Architecture
(Kyiv, Ukraine)

РЕСТАВРАЦІЯ АРХЕОЛОГІЧНОЇ КЕРАМІКИ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ КАФЕДРИ ТЕХНІКИ ТА РЕСТАВРАЦІЇ ТВОРІВ МИСТЕЦТВА НАОМА

RESTORATION OF ARCHEOLOGICAL CERAMICS IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF THE DEPARTMENT OF TECHNIQUE AND RESTORATION OF WORKS OF ART OF THE NAFAA

Анотація

У статті висвітлена реставрація археологічної кераміки від доби енеоліту до середньовіччя з зібрань Національного музею історії України та Археологічного музею Інституту археології НАН України, виконана студентами навчально-творчої майстерні реставрації скульптури та творів декоративно-ужиткового мистецтва кафедри техніки та реставрації творів мистецтва НАОМА.

Проаналізована поетапна робота з пам'яткою у процесі дослідження та реставрації кераміки.

Ключові слова: археологічна кераміка, дослідження, реставрація, пам'ятка.

Summary

The article presents the analysis of the restoration of the archeological ceramics from the Eneolithic Age to the Middle Ages from the collection of the National Museum of Ukrainian History and Department of the Archaeological Museum of the Institute of Archaeology of the National Academy of Sciences of Ukraine. The restoration was performed by the students of the educational and creative workshop of the restoration of sculpture and works of decorative and applied arts of the Department of Technique and Restoration of Works of Art of the NAFAA.

Key words: archaeological ceramics, researches, restoration, archaeological artifact.

За 25 років співпраці Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури (далі – НАОМА) з Національним музеєм історії України (далі – НМІУ) та Археологічним музеєм Інституту археології НАН України (далі – Археологічний музей ІА НАНУ¹) накопичено унікальний досвід підготовки художників-реставраторів археологічної кераміки, який на сьогодні потребує осмислення й подальшого опрацювання. За вказаний період студентами навчально-творчої майстерні реставрації скульптури та творів декоративно-ужиткового мистецтва (ДУМ) кафедри техніки та реставрації творів мистецтва НАОМА відреставровано значну кількість такої кераміки, що дає можливість проаналізувати та узагальнити досвід майстерні.

Грунтовне дослідження археологічних керамічних виробів, обґрунтування методів їх реставрації може бути використане викладачами і студентами майстерні реставрації скульптури та творів ДУМ кафедри техніки та реставрації творів мистецтва НАОМА для викладання реставраційних дисциплін або виконання практичної реставрації.

Питанню реставрації археологічної кераміки кафедри техніки та реставрації творів мистецтва присвячено незначну кількість праць. У контексті нашого дослідження важливою є публікація засновника майстерні О. І. Мінжуліна “Підготовка художників-реставраторів з металу і кераміки”², де розглянуто організаційні питання становлення майстерні реставрації скульптури та творів ДУМ.

У статтях художників-реставраторів, викладачів НАОМА І. О. Костюк та Г. В. Шиянової “Викладання реставрації археологічної кераміки в Національній академії образотворчого мистецтва і архітектури”³ та “Підготовка до захисту дипломних робіт з реставрації археологічної кераміки в Національній академії образотворчого мистецтва і архітектури”⁴

1 Вітрик І. С., Костюк І. О. Робота зі студентами у НМІУ (на прикладі співпраці НМІУ та НАОМА) // Науковий вісник Національного музею історії України. Зб. наук. пр.: у двох частинах. – Випуск 1. Ч. II. – Київ: НМІУ, 2016. – С. 227–229.

2 Мінжулін О. І. Підготовка художників-реставраторів з металу та кераміки // Реставрація музейних пам'яток в сучасних умовах. Проблеми та шляхи їх вирішення. Міжнар. наук.-практ. конф., присвячена 60-річчю ННДРЦУ. Тези та матеріали доповідей (27–29 травня 1998 р.) – Київ: ННДРЦУ, 1998. – С. 94–102.

3 Костюк І. А., Шиянова А. В. Преподавание реставрации археологической керамики в Национальной академии искусств и архитектуры // Збереження, дослідження, консервація, реставрація та експертиза музейних пам'яток. Наук. доповіді VI Міжнар. наук.-практ. конф. – Ч. I. – Київ, 2008. – С. 250–251.

4 Костюк І. А., Шиянова А. В. Подготовка к защите дипломных работ по реставрации археологической керамики в Национальной

охарактеризовані основні завдання викладання навчальної дисципліни “Реставрація силікатних матеріалів”. Розкрито підготовку спеціалістів до захисту дипломних робіт на базі музейних колекцій.

У викладі І. С. Вітрик та І. О. Костюк “Робота зі студентами у НМІУ (на прикладі співпраці НМІУ та НАОМА⁵)” надана коротка історія майстерні, висвітлена співпраця між двома закладами.

Проаналізувавши публікації з обраної теми, можна дійти висновку, що викладання реставрації археологічної кераміки на кафедрі техніки та реставрації творів мистецтва НАОМА висвітлено недостатньо і потребує вивчення і систематизації.

Упродовж 1992–2013 рр. у навчально-творчій майстерні реставрації скульптури та творів ДУМ під керівництвом Г. В. Шиянової і І. О. Костюк студенти дослідили та відреставрували понад сто музейних експонатів археологічної кераміки із зібрання НМІУ та Археологічного музею ІА НАНУ. Завдяки плідній співпраці з музеями, а особливо з НМІУ, який створив потужні реставраційні майстерні з фахової дисципліни на базі колекцій музею, студенти опанували принципи сучасної реставрації та отримували навички практичної діяльності під керівництвом професійних реставраторів.

Твори кераміки, які музеї надавали студентам на реставрацію, були знайдені на території України та належали до різних археологічних культур та цивілізацій доби енеоліту, бронзи, раннього залізного віку та раннього і пізнього Середньовіччя.

Проаналізувавши досвід реставрації майстерні ДУМ виокремлюємо поетапну роботу реставрації та дослідження пам’яток археологічної кераміки із зібрання НМІУ і Археологічного музею ІА НАНУ.

Першочерговим завданням реставрації давньої кераміки є дослідження даних історичної довідки, відомостей про побутування та умови зберігання, попередньої реставрації, в разі якщо її проводили. Такий науковий різносторонній аналіз може вирішити ряд методологічних питань стосовно реставрації керамічних виробів.

Особливе значення має комплексне дослідження експонатів наданих на реставрацію, детальна фотофіксація на всіх етапах реставрації з макрозйомкою забруднених та пошкоджених місць.

Після цих заходів виконують передреставраційні дослідження кераміки, за допомогою таких методів: візуальний, фотооптичний, лабораторний (фізико-оптичний, фізико-хімічний). Всі висновки проведених досліджень, використаних матеріалів і хімікатів вносять до реставраційної документації.

На підставі проведених досліджень кожного експоната студенти складають програму реставраційних заходів, яка затверджується на реставраційній раді кафедри техніки та реставрації творів мистецтва.

Отже, поетапна коректна робота з археологічною керамікою має розкривати авторську поверхню та зберегти автентичність пам’ятки з мінімальним втручанням у виріб.

Кафедра техніки та реставрації творів мистецтва продовжує традиції які започаткували художники-реставратори Г. В. Шиянова, І. О. Костюк та інші викладачі. Надбанні напрацювання підтримуємо та будемо розвивати у майбутньому.

Навчально-творча майстерня реставрації скульптури та творів декоративно-ужиткового мистецтва кафедри техніки та реставрації творів мистецтва НАОМА – перша і поки що єдина в Україні майстерня, де готують реставраторів подібної спеціалізації. Завдяки художникам-реставраторам І. О. Костюк та Г. В. Шияновій майстерня має багаторічний досвід з дослідження та проведення реставраційних заходів щодо предметів археологічної кераміки VI тис. до н. е. – початку II тис. н. е.

Викладачі НАОМА: О. І. Мінжулін, І. І. Ластовкіна, Н. М. Ревенок, І. О. Костюк, О. О. Гаврилюк, Г. В. Шиянова, М. В. Джулай, та інші підготували понад дев’яносто художників-реставраторів, які працюють у навчальних закладах, музеях України та Національному науково-дослідному реставраційному центрі України.

Проведення досліджень археологічної кераміки реставраторами може істотно допомогти в опрацюванні матеріалів археологами та бути корисними у процесі викладання дисципліни “Реставрація скульптури та творів ДУМ (кераміка)” в НАОМА.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Вітрик І. С., Костюк І. О. Робота зі студентами у НМІУ (на прикладі співпраці НМІУ та НАОМА) // Науковий вісник Національного музею історії України. Зб. наук. пр.: у двох частинах. – Випуск 1. Ч. II. – Київ: НМІУ, 2016. – С. 227–229.
2. Костюк І. А., Шиянова А. В. Преподавание реставрации археологической керамики в Национальной академии искусств и архитектуры // Збереження, дослідження, консервація, реставрація та експертиза музейних пам’яток. Наук. доповіді VI Міжнарод. наук.-практ. конф. – Ч. I. – Київ, 2008. – С. 250–251.
3. Костюк І. А., Шиянова А. В. Подготовка к защите дипломных работ по реставрации археологической керамики в Национальной академии искусств и архитектуры // Збереження, дослідження, консервація, реставрація та експертиза музейних пам’яток. Сучасний стан. Перспективи розвитку. Наук. доповіді VIII Міжнарод. наук.-практ. конф. – Київ, 2011. – С. 221–225.
4. Мінжулін О. І. Підготовка художників-реставраторів з металу та кераміки // Реставрація музейних пам’яток в сучасних умовах. Проблеми та шляхи їх вирішення. Міжнарод. наук.-практ. конф., присвячена 60-річчю ННДРЦУ. Тези та матеріали доповідей (27–29 травня 1998 р.) – Київ: ННДРЦУ, 1998. – С. 94–102.

академії мистецтв та архітектури // Збереження, дослідження, консервація, реставрація та експертиза музейних пам’яток. Сучасний стан. Перспективи розвитку. Наук. доповіді VIII Міжнарод. наук.-практ. конф. – Київ, 2011. – С. 221–225.

5 Вітрик І. С., Костюк І. О. Вказ. пр.

REFERENCES

1. *Vitryk I. S., Kostiuk I. O.* Robota zi studentamy u NMIU (na prykladi spivpratsi NMIU ta NAOMA) // Naukovyi visnyk Natsionalnoho muzeyu istorii Ukrainy. Zb. nauk. pr.: u dvokh chastynakh. – Vypusk 1. Ch. 2. – Kyiv: NMIU, 2016. – S. 227–229.
2. *Kostiuk I. A., Shiyanova A. V.* Prepodavanie restavratsii arkheologicheskoy keramiki v Natsionalnoy akademii iskusstv i arkhitektury // Zberezhennia, doslidzhennia, konservatsiya, restavratsiya ta ekspertyza muzeinykh pamiatok. Nauk. dopovidi 6 Mizhnarod. nauk.-prakt. konf. – Kyiv, 2008. – S. 250–251.
3. *Kostiuk I. A., Shiyanova A. V.* Podgotovka k zaschite diplomnykh rabot po restavratsii arkheologicheskoy keramiki v Natsionalnoy akademii iskusstv i arkhitektury // Zberezhennia, doslidzhennia, konservatsiya, restavratsiya ta ekspertyza muzeinykh pamiatok. Suchasnyi stan. Perspektyvy rozvytku. Nauk. dopovidi 8 Mizhnarod. nauk.-prakt. konf. – Kyiv, 2011. – S. 221–225.
4. *Minzhulin O. I.* Pidhotovka khudozhnykiv-restavratoriv z metalu ta keramiky // Restavratsiya muzeinykh pamiatok v suchasnykh umovakh. Problemy ta shliakhy yikh vyrishennia. Mizhnar. nauk.-prakt. konf., prysviachena 60-richchiu NNDRTsU. Tezy ta materialy dopovidei (27–29 travnia 1998 r.) – Kyiv: NNDRTsU, 1998. – S. 94–102.